

КУЛТУРА

Търси за...

В целия сайт

Култура - Брой 20 (2459), 24 май 2007

Български | English

ИЗБОРЪТ НА КУЛТУРА

ДЕБАТИ

НАБЛЮДАТЕЛИ

КУЛТУРЕН КОКТЕЙЛ

По повод статията на Кристина Патрашкова "За авангардистите и идеята импотентност", публикувана във в. "24 часа", бр. 76 от 19 март 2007. В нея се коментират произведения от изложбата "По следите на загубеното време" (кураторски проект на Вяра Млечевска и Светлана Куюмджиева), открита на 15 март 2007 в СГХГ.

Когато липсва честност...

Неотдавна се случи така, че в един и същи ден прочетох статията на Кристина Патрашкова в "24 часа" по повод изложбата на млади български художници в СГХГ и писмото на Владимир Сабоурин в "Литературен вестник", призоваващо Марин Бодаков да напусне в. "Култура". Макар различни по вид, характер и област на действие, двете четива ми се сториха поразително еднакви – със своя анахронизъм и с неприличната си разпоредителност към другия (другите). Писмото ме върна към самото начало на 90-те, когато инфантилните, но безкрайно нажежени политически пристрастия свеждаха всяка личност до еднозначно (и едноцветно) партийно определение, елиминирайки безапелационно и най-малката възможност за сложно мислене. Статията на Патрашкова ме върна дори още по-назад – в края на 80-те – когато художниците, опитващи нови в българското изкуство форми, бяха наричани популярно 'авангардисти' и бяха отричани с аргумента 'това вече е правено'. И тук новото е в разпоредителността: според авторката авангардистите трябва да докажат, че заслужават музей за съвременно изкуство.

На кого да доказват всъщност? Ето този въпрос прокарва разликата между двете публикации. Авторът на писмото се чувства лично засегнат от Марин Бодаков и се разпорежда с него от свое име. Може да е грубо, еднопланово и безпардонно, но поне е някак честно в своя призив от първо лице, единствено число. При Кристина Патрашкова обаче тази честност липсва. Ако тя бе написала 'аз не харесвам това изкуство', 'според мен то вече е правено' и 'авангардистите трябва да ми докажат, че заслужават музей за съвременно изкуство', всичко би било наред. Тя би поела отговорността за своето знание и незнание, за бъркотията от термини, предназначение и функции на изкуството и неговите институции, но поне би заявила лична позиция. Колкото и да е пристрастна и невежа, от моя гледна точка тази позиция би била правомерна, защото отразява мнението на зрител, заинтригуван от изкуството и склонен да влезе в диалог (спор, дискусия) за него.

Ето на такъв зрител ентузиасирано ще се втурна да разказвам (като в доброто старо време) следното:

Авангардистите

Медиите изобретиха това название, за да описват накратко и атрактивно българските художници, които през втората половина на 80-те започнаха да правят хепънинги, инсталации, пърформанси, обекти, видеоарт и т.н. Самите художници използваша този термин единствено в автоироничен план – това може да се проследи в дневника на изложбата "Земя и небе" (октомври 1989, покрива-тераса на "Шипка"6), който понастоящем е притежание на СГХГ. В професионалната артистична среда работният термин за изкуството, което тези художници правеха, бе 'неконвенционални форми'. Той визираше преди всичко необичайните изразни средства, различни от използваните в класическите изкуства, т.е. живопис, скулптура, графика и т.н. Съответно и художниците, работещи в новите за българското изкуство области, бяха наричани 'неконвенционалисти'. Към средата на 90-те и двата термина – 'авангардисти' (на журналистите) и 'неконвенционалистите' (на професионалистите) – се изчерпиха откъм съдържание. Оттогава говорим и пишем за съвременно изкуство и съвременни художници, тъй като художествените практики в България влязоха в 'руслото' на европейските и световните. (И не говорим за 'модерни', защото тази обичана от медиите дума поражда друга бъркотия от термини, явления и дори векове...)

Това вече е правено

Този аргумент още навремето ме изумяваше със своята несъстоятелност. С изказването му тези, които го използваха, демонстрираха знание и компетентност – особено "силни" във времето, когато ставаше дума за явления отвъд Желязната завеса. И през ум не им минаваше обаче, че отсам завесата и в българското изкуство "това" не беше правено. С обичайната си склонност към (авто)ирония художниците от Клуба на (вечно) младия художник отговориха с изложбата "Край на цитата" (април 1990, източното крило на Софийския университет).

Но всъщност не ставаше, а и не става дума само за "това" изкуство. Изумителното за мен беше, че този аргумент бе използван единствено и само за "неконвенционалните форми", а класическите бяха неуязвими за него. Защо ли впрочем, след като от някаква гледна точка всичко в изкуството все някога вече е правено. Да кажем, че след като преди около 25 хиляди години даден художник във френска пещера е нарисувал бизон, всеки следващ, разработвал същия сюжет със сходни изразни средства, се оказва жалък плагиат. По същия начин можем да приемем, че голото женско тяло в скулптурата е изчерпано като новаторство с Вилендорфската Венера. Тоест всички следващи са само повторения на темата – нейни вариации в усъвършенстващи се през вековете материали и техники. По същата логика след Дюшан всички художествени обекти са цитати на неговите "ready-made" творби, всички хепънинги са вторични спрямо работата на Капров, всички пърформанси са безсмислени след "Флуксус" и т.н.

И тогава – в края на 80-те, и сега – през 2007-а, ми се струва загуба на време да посочвам очевидното: "всяко изкуство някога е било съвременно" – съществувало е в определен контекст и общество. Реакцията му в съвременността (на текущи проблеми или потребности) и въздействието му върху конкретна публика бележат неговата оригиналност и значимост. От тази гледна точка еднакво валидни се явяват например всички икони "Богородица с младенец" и всички инсталации, правени по българските земи. (Разбира се, разлика в качеството има и при едните, и при другите, но това е много дълга и по-тясно специализирана тема.)

Музеят за съвременно изкуство

Като всеки музей, и този е предназначен за публиката. А не за художниците. Според Кристина Патрашкова е обратното. Парадоксално, но статията ѝ откроява именно тежките последици от липсата на музей за съвременно изкуство в България: обществото като цяло и тя в частност няма представа какво се е правило в тази област у нас през последните 20 години. А музеят е преди всичко образователна институция. В него "това вече е правено" работи по друг начин – не като невежествено, но високомерно назнайване, а като база от знания, към които отнасяме правещото се сега, за да го откروим, разберем и тълкуваме с поне минимална степен на задълбоченост.

Например, ако Кристина Патрашкова беше виждала натуралистично -зловещата фигурка на голо бебе в пясъчник от Венцислав Занков (от изложбата "Умерен авангард в рамките на традицията", 1991), нямаше да се отнесе така плоско към бременното момиче в "Без думи" на Иван Мудов (в изложбата "По следите на загубеното време", 2007). Би могла да провиди в нея себеусещането на младото поколение, което расте, обременено от проблеми, обвити в рекламна лъскавост, която постъпателно превръща инфантилността му в зряло малоумие. В по-общ план този процес препраща към механизма, трансформирал страховития образ на всевиждащата власт при Оруел във всенародно и медийно всепозволено воайорско забавление. Но това също е много дълга тема...

Възможен е и по-близък план в прочита на произведението "Без думи" на Иван Мудов. Той обаче изисква минимум социална чувствителност. Защото феноменът "деца раждат деца" е нарастващо тревожен, защото страната ни е на едно от челните места по смъртност на новородени, защото бумът от недоносени деца откроява отчайващия недостиг на кувьози – и всичко това се сблъсква (пак челно) с демографската криза... В моите представи

това би трябвало да е прочитът на журналистите като мислещи и социално ангажирани хора. Тоест такива, които правят разлика между журналистика и светска хроника.

В статията на Кристина Патрашкова обаче и този план липсва. Тя свързва произведението с "хванат" напосоки текущ скандал в плоскостта "бременно момиче – секс – педофил", като в тази линия изкуството отпада и остава само рефлексът по Павлов. В резултат авторката изглежда сякаш по-възмутена от художественото произведение, отколкото от педофила.

Художник, който не е бил във ВИП Брадър, не е художник

Тук перифразирам даже не едно, а няколко произведения на съвременното изкуство. Които всъщност са ме подготвили за манталитетната промяна, която се извършва в обществото ни. Защото това е една от най-важните особености на съвременното изкуство – способността му да предвижда, а на моменти направо да пророкува определени социални развития и явления. Спомням си например инсталацията на Лъчезар Бояджиев "Укрепване на вярата" (1991, "Шипка" 6), посветена на хипотезата, че Христос е имал брат близък, която успя да предвиди разпадането на българската църква на два синода няколко години по-късно. В по-ново време изложбата "Oh, my hero" на Аделина Попнеделева (2005, галерия "Арт Алея"), свързана с рекламата и шоубизнеса, с лекота предвиди инфилтриращата се експанзия на поп-фолк културата в момент, когато част от обществото все още се опитваше да ѝ се съпротивлява, а друга част вече флиртуваше с нея, въобразявайки си, че я иронизира. От множеството произведения, свързани с воайорството като социален феномен далеч преди то да се превърне в масова практика у нас, в момента се сещам за неудобното разглеждане на улична певица зад витрина в работата на Надежда Олег Ляхова от акцията "Жени на пазар (а)" (2000, в подлеза пред "Шератон"), или пък за видеото "My rivaasu" на Иван Николов (2002), чиято камера безпардонно надничва в партнерните прозорци на нищо неподозиращи граждани, убедени в неприкосновеността на личното си пространство. Тогава това произведение скандализираше зрителите, подтикваше ги към етични и правни дискусии. А днес вече изглежда като съвсем невинно занимание на фона на масовата убеденост, че всеки може да притежава всеки и то изцяло – и в публичната, и в частната, и в личната му битност.

На свой ред и аз очаквам с нездрав любопитство монстъра, който онова бременно момиченце ще роди. Сигурна съм само, че той въобще няма да знае разликата между Силиконовата долина и Силиконовия бюст...

Диана Попова

[още от автора](#)

[Коментари от читатели](#)

[Добавяне на коментар](#)

[За да добавяте коментари, трябва да се регистрирате тук.](#)

[АРХИВ](#) [РЕКЛАМА](#) [ЗА КОНТАКТИ](#) [ПРИЯТЕЛИ](#)

КУЛТУРА

СЕДМИЧНИК ЗА ИЗКУСТВО, КУЛТУРА И ПУБЛИЦИСТИКА
ИЗДАНИЕ НА ФОНДАЦИЯ КОМУНИТАС

ХРИСТИЯНСТВО
КУЛТУРА

© 2009 ФОНДАЦИЯ КОМУНИТАС | Created by [CRISD](#)

WebCounter